

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ: ПРОБЛЕМИ, РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

З. В. ЮРИНЕЦЬ, кандидат економічних наук, доцент
(Львівський національний університет імені Івана Франка);

О. В. МАКАРА, доктор економічних наук, професор
(Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки)

Анотація. У статті проведено аналіз особливостей інноваційної політики в різних країнах. Виявлено фактори, які стримують конкурентоспроможність зарубіжних країн, розвиток інноваційної діяльності та інноваційних систем. Розкрито проблеми зарубіжних підприємств у процесі ведення інноваційної діяльності, основні ризики для бізнесу та можливості, пов'язані з інноваціями. Вивчені важливі ключові елементи державної інноваційної політики зарубіжних країн, які дозволяють підвищити конкурентоспроможність і вивести країну на передовий рівень економічного розвитку.

Ключові слова: інноваційна політика, конкурентоспроможність, інноваційні системи, інноваційна діяльність.

В умовах переходу до інноваційної моделі розвитку невідмінно зростає значущість державної інноваційної політики, яка стає «стрижнем» системи регулювання економіки, спрямованим на створення умов стабільного соціально-економічного розвитку. У розвинених країнах світу державна інноваційна політика є одним із основних чинників забезпечення економічного зростання, вона характеризується високою результативністю у розв'язанні проблем суспільства та створює умови для підвищення ефективності національних інноваційних систем. У середовищі глобалізаційних процесів затверджуються нові зачинання інноваційної діяльності, які зорієнтовані на підвищення конкурентоспроможності підприємств, регіонів і розбудову постіндустріального суспільства. Інноваційний розвиток не тільки підвищує конкурентоспроможність вітчизняних підприємств, регіонів і економіки загалом, але й чинить значний вплив на рівень життя в країні.

Проблеми інноваційного розвитку економіки та інноваційної діяльності перебували у полі зору багатьох українських дослідників: Ю. Бажала, А. Гальчинського, В. Гейця [1], Б. Губського, Б. Кваснюка, В. Онікієнка,

С. Покропивного, В. Семиноженка, Л. Федулової [3], М. Флейчука, І. Школи, А. Чухна та ін.

Цілі статті полягають в аналізі особливостей інноваційної політики, у виявленні проблеми та ризиків підприємств у процесі ведення інноваційної діяльності, чинників, що стримують підвищення конкурентоспроможності та інноваційний розвиток країни.

Державна інноваційна політика країн світу у сучасних умовах постійно ускладнюється, здебільшого вона відходить від «ідеального» варіанта певної теоретичної моделі інноваційного розвитку і є композицією інструментів і заходів різноманітної спрямованості інноваційної політики країн.

Головними напрямками державної інноваційної політики відповідно до зарубіжного досвіду є формування національної інноваційної системи (НІС), стимулювання кооперації університетів, науки та бізнесу в країні, об'єднання у міжнародні інноваційні мережі, налагодження роботи внутрішніх інноваційних мереж.

Зарубіжні підприємства у процесі інноваційної діяльності зіштовхуються із різними проблемами [2], зокрема такими, як:

- низький рівень фрагментації внутрішнього ринку;
- низький рівень попиту на інновації, які створює університетська наука;
- недосконалість законодавчої бази щодо умов виходу на конкурентоспроможні ринки окремих країн;
- відсутність ефективних правил, які регулюють трансфер технологій, зниження можливості, потенціалу зарубіжних підприємств упроваджувати досягнення світової фундаментальної науки;
- переважання національних інтересів в інноваційній політиці окремих країн, що є наслідком зменшення кількості ринків із легким доступом до них, можливості зарубіжних підприємств втілювати високорентабельні масштабні міжнародні спільні інноваційні проекти для об'єднання ефективних зарубіжних підприємств;
- відсутність ефективно сформованого внутрішнього ринку обмежує стимули для розроблення нових продуктів, що зумовлено

розбіжністю стандартів;

- відсутність комплексного підходу до ланцюжка формування доданої вартості на рівні осіб, які ухвалюють рішення, що призводить до надання явної переваги фінансовим механізмам і не приділяють достатньої уваги менш витратним інструментам, що перебувають на стороні попиту;
- механізми, які застосовуються, не враховують потенціал інноваційного розвитку, що перебуває на стороні попиту.

Головні ризики для бізнесу та можливості, які пов'язані з інноваціями наведені у табл. 1 та 2.

Основним ризиком компанії визначено ціновий тиск, водночас керівництво визнає необхідність пошуку нових способів забезпечення прибутковості у відповідь на скорочення ринків розвинених країн. Так, у пошуку нових можливостей компанії звертаються до інновацій і ринків, що швидко зростають (табл. 1).

Таблиця 1

Основні ризики для бізнесу та можливості, пов'язані з інноваціями

Рейтинг	Ризик	Можливості, пов'язані з інноваціями
1	Ціновий тиск	Інновації у сфері створення нових продуктів і послуг, операційної діяльності
2	Зниження витрат і падіння рентабельності	Підвищення інтересу та вихід на ринки, що швидко зростають
3	Ринкові ризики	Інвестиції у процеси, інструменти, навчання для підвищення продуктивності
4	Макроекономічні ризики: прогнозується повільне і нестійке зростання світової економіки	Нові канали збуту
5	Проблеми в управлінні персоналом, дефіцит висококваліфікованих фахівців	Більш ефективна реалізація стратегії в підрозділах компанії
6	Роль держави	Інвестування у сферу інформаційних технологій
7	Законодавство, його дотримання	Побудова максимально продуктивних відносин із інвесторами
8	Державний борг: наслідки режиму жорсткої економії і кризи суверенного боргу в різних економіках	Максимальне використання корпоративної соціальної відповідальності та суспільної довіри
9	Нові технології	Інвестування в чисті, енергозберігаючі технології
10	Політичні потрясіння	Глобальна оптимізація та переміщення ключових підрозділів компанії

Джерело: складено автором на основі даних [2].

Дослідивши інноваційні процеси провідних країн світу, потрібно виокремити такі чинники, які стримують конкурентоспроможність зарубіжних країн і розвиток інноваційної діяльності, інноваційних систем:

- наявність тенденцій до швидкого старіння населення (країни Європейського Союзу та Центральної Азії);

- відтік інтелектуального капіталу до найбільш розвинених країн, окремих країн, що розвиваються та нових індустріальних країн із таких країн, як Німеччина, Португалія, Мальта, Іспанія, Польща, Словаччина, Угорщина, Україна, Росія та інших і окремих арабських і латиноамериканських країн тощо;

- доволі мізерна частка підприємництва у фінансуванні НДДКР (Нідерланди, Франція, Індія, Швеція);

- відчуття значних труднощів у процесі збору коштів для фінансування інноваційної діяльності інноваційними компаніями, яке має істотні особливості на кожній із чотирьох стадій: відбору можливих виконавців, запуску проекту, зростання випуску інноваційної продукції та експансії на ринках (США, Японії, країни Євросоюзу);

- невисока частка витрат великих підприємств у загальній структурі фінансування (Греція, Іспанія, Кіпр, Латвія, Словаччина);

- незначний відсоток малого підприємництва в інноваційній інфраструктурі та розвитку інноваційної діяльності (Нідерланди, Швеція, Франція, Японія);

- суттєві *територіальні* та галузеві *диспропорції* (Індія, Китай, Німеччина, Норвегія, Франція);

- значні відмінності у фінансуванні між окремими країнами-членами ЄС від найменших у Латвії, Фінляндії до найвищих показників за середній рівень по ЄС-27 у Данії, Португалії, Швеції, Німеччині, Австрії, Нідерландах, Франції та Словенії;

- збільшення витрат на розвиток військово-промислового комплексу (Китай, Польща, Латвія, Литва, Ізраїль, Швеція);

- бар'єри вільного руху капіталу у вигляді національних особливостей державного регулювання (країни Західної Європи);

- нерозвинені ринки венчурного капіталу (Данія, Японія) та його поступове зростання в Голландії, Німеччині, Італії;

- адміністративно-бюрократичні перешкоди, забюрократизованість інноваційної системи (Німеччина, Індія, Бразилія, країни Азії);

- недостатня поінформованість бізнесу та потенційних інвесторів про перспективи застосування (Німеччина, Великобританія);

- труднощі у комерціалізації інновацій (Бразилія, Індія, Німеччина);

- переважно фундаментальність державних наукових досліджень, недостатність ступеня їх упровадження в практику (Японія);

- недостатня щільність науково-дослідної діяльності в компаніях (1 % порівняно із середнім рівнем по ОЕСР в 1,5 %) (Нідерланди).

До важливих і ключових елементів державної інноваційної політики зарубіжних країн, які мали змогу підвищити рівень конкурентоспроможності та вивести країну на передовий рівень економічного розвитку, варто зарахувати такі:

- тісна взаємодія та співпраця з іншими державами щодо передачі й обміну технологіями – характерно здебільшого для усіх країн;

- формування інноваційних кластерів – найбільш притаманне Франції, Німеччині;

- переважання створення важливих інновацій у великих транснаціональних корпораціях (Нідерланди, Швеція, Франція, Японія, Індія);

- акцент на якісні освітні послуги та забезпечення безкоштовної освіти – найбільш превалює у Німеччині, Норвегії;

- формування організацій, інституцій і органів, які відповідальні за розроблення та реалізацію інноваційної політики (здебільшого усі країни);

- заходи сприяння співробітництву в інноваційній сфері: фінансування співпраці та залучення дослідників до підприємництва (Великобританія, Чехія, Данія); стимулювання відповідних фондів для спільних досліджень (Великобританія, Німеччина, Нідерланди, Ірландія); застосування інновацій-

них ваучерів (Великобританія, Нідерланди, Німеччина, Естонія, Чехія, Данія, Ірландія);

- переважання прямих форм бюджетного фінансування НДДКР;

- послідовне нарощення обсягів інвестицій у наукові дослідження та розробки (Китай, Індія, Південна Корея, Тайвань, Туреччина, Бразилія й Мексика);

- із-поміж непрямих форм ефективними запрезентовані такі: пільгові позики (умови надання яких суттєво відрізняються у кожній країні, а процентні ставки є невисокими – у межах від 0 (Німеччина) до 4,6 (Бразилія)); формування спеціальних агентств фінансування інновацій і технологій (Франція, Іспанія, Великобританія, Фінляндія, Нідерланди, Бразилія) або банків (Німеччина й Індія).

Проведений огляд і аналіз напрямів інноваційної політики та заходів її реалізації, системи фінансування ідей і їхньої комерціалізації у лідируючих країнах світу, основ і перспектив розвитку національних інноваційних систем вказує на проведення продуманої довгострокової й активної державної підтримки підприємництва, що працюють в інноваційній діяльності, зокрема, вибір і фінансування державою пріоритетних інноваційних сфер і процесів, спрямованість на розвиток науково-дослідної й інноваційної інфраструктур, формування сприятливого інвестиційного клімату установлення системи пільгового надання кредитів і оподаткування. Фінансування створення та втілення інновацій у провідних країнах світу відбувається як із державних, так і з приватних джерел, однак співвідношення є різним і кожна держава обирає прийнятний для себе варіант. Переважній більшості країн ЄС і США притаманний приблизно рівний розподіл інвестиційних ресурсів для розвитку НДДКР між приватним і державним капіталом, що залежить від ефективності джерела інвестицій.

Однак і донині існує потреба вдосконалювати напрями інноваційного розвитку кра-

їни, національної інноваційної системи, що сприяло б налагодженню надійної співпраці технологічно поєднаних підприємств, фінансових інститутів, освітніх інститутів, наукових і науково-дослідних установ на макро-, мезо- та мікрорівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Геец В. М. Проблемность структурных трансформаций экономики стран с развивающимися рынками / В. М. Геец // Экономика та прогнозування. – 2009. – № 1. – С. 54–69
2. Основні ризики для бізнесу в 2013 році – ціновий тиск і необхідність зниження витрат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ey.com/UA/uk/Newsroom/News-releases/Press-release-2013-03-12>. – Назва з екрана.
3. Федулова Л. І. Україна в міжнародних рейтингових оцінках: чинник інноваційно-технологічного розвитку / Л. І. Федулова // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 5. – С. 39–53.

REFERENCES

1. Geets, V. M. *Economics and Forecasting*, 2009, no. 1, pp. 54–69.
2. Osnovni ryzyki dlya biznesu v 2013 rotsi – tsinoviy tysk i neobhidnist znyzhennya vytrat [The main risks to the business in 2013 – price pressure and the need to reduce costs], Available at: <http://www.ey.com/UA/uk/Newsroom/News-releases/Press-release-2013-03-12>
3. Fedulova, L. I. *Actual Problems of Economics*, 2009, no. 5, pp. 39–53.

З. В. Юринець, кандидат економічних наук, доцент (Львівський національний університет імені Івана Франка); **О. В. Макара**, доктор економічних наук, професор (Всхідноєвропейський національний університет імені Леси Українки). **Формирование инновационной политики: проблемы, риски и перспективы.**

Аннотація. В статті проведено аналіз особливостей інноваційної політики в різних країнах. Виявлені фактори, які сдерживают конкурентоспособность зарубіжних країн, розвиток інноваційної діяльності та інноваційних систем. Розкриті проблеми зарубіжних підприємств в процесі ведення інноваційної діяльності, основні ризики для бізнесу та можливості, пов'язані з інноваціями. Відслідковані важливі ключові елементи державної інноваційної політики зарубіжних країн, які дозволяють підвищити конкурентоспособность та вивести країну на передовий рівень економічного розвитку.

Ключевые слова: інноваційна політика, конкурентоспособность, інноваційні системи, інноваційна діяльність.

Z. Yurynets, Cand. Econ. Sci., Docent (Ivan Franko National University of Lviv); **O. Makara**, Dc. Econ. Sci., Professor (Lesya Ukrainka Eastern European National University). **The formation of innovation policy: problems, risks and prospects.**

Summary. In the article the features of innovation policy in different countries are analyzed. The factors that limit the competitiveness of foreign countries and the development of innovation, innovation systems are revealed. Problems of foreign enterprises in the process of conducting innovation activities, main business risks and opportunities associated with innovation are disclosed. Important key elements of the state innovation policy of foreign countries, which allow to increase competitiveness and lead the country to advanced level of economic development are identified.

Keywords: innovation policy, competitiveness, innovation system, innovation.